

4

Kültür

Amaçlarımız

Bu üniteyi çalıştıktan sonra;

- 👁️ *toplum ve insan bilimleri için temel bir kavram olan kültürü ve temel özelliklerini, kültürel farklılıklar ve kültürel birleşme kavramlarını tanımlayacak,*
- 👁️ *dil ve kültür ilişkisini açıklayacak,*
- 👁️ *kültürü oluşturan temel parçalardan değerler ve normu tanımlayacak,*
- 👁️ *popüler ve fakirlik; ideal ve gerçek; yüksek ve yaygın; alt ve karşıt kültür türlerinin temel noktalarını ve farklılıklarını açıklayacak,*
- 👁️ *etnosentrizm ve kültürel relativizm kavramlarını tanımlayarak; her iki görüşün olumlu ve olumsuz yönlerini tartışabileceksiniz.*

Bir toplumda, bir gecelik bir misafire aile reisinin karısının teklif edilmesi veya onunla ilişkiye girmesi çok yaygın bir gelenek değildir. Ancak bazı toplumlarda örneğin Eskimolarda eşlerin değiş tokuşu hem kabul edilebilir, hem de beklenen bir davranıştır. Geleneksel Eskimo toplumlarında, misafirin eskimonun karısıyla yatmayı reddetmesi ciddi bir kültürel soruna yol açar. Hatta Eskimo bunu kendisine ve karısına yapılmış büyük bir hakaret olarak algılar. Aşağıdaki pasaj, Eskimo'nun yaşamını anlatan bir romandan alınmıştır. Burada Ernenek adlı Eskimo, karısı Asiak ile cinsel ilişkiye girmediği için bir beyazı kaza ile öldürmüştür. Burada beyaz adam, Eskimo ve karısı arasında geçen bir konuşma yer almaktadır. Eskimo beyaz adamın hayatını kurtarmıştır ve bu nedenle bir dostluk kurulmuştur.

"Ernenek, sen benim hayatımı kurtardın." diyerek beyaz adam söze başlar. "Şimdi bazı şeyleri açığa kavuşturalım; böylece benden korkmana gerek kalmaz. Ancak biraz sonra bir bakimin karşısına çıkarılacaksın ben de hakime olan biteni doğru bir biçimde anlatıp sana yardımcı olmaya çalışayım."

Ernenek mutlu bir biçimde beyaz adama teşekkür eder.

"Şimdi sen beyaz adamın seni provoke ettiğini söylüyorsun."

"Evet, etti." der Eskimo.

"Çünkü karım Asiak'ı aşağıladı ona hakaret etti"

"Hem de çok kötü bir biçimde."

"Yani sen karımı korurken onu kaza ile öldürdüğünü mü söylüyorsun?"

Bu sırada Ernenek ve karısı bakışır ve kabkabalara gülmeye başlarlar.

"Hayır, hiç de öyle olmadı der Asiak sonunda"

"Bak nasıl olduğunu anlatayım." der, Ernenek, Beyaz evimize geldiği zaman ona ne ikram etsek burnunu kıvrırdı ve verdiklerimize ağzını sürmedi. Hatta ona en eski kokmuş etimizi verdiğimizde bile burnunu kıvrırdı.

"Ama Ernenek biliyorsun ki bütün beyazlar kokmuş et yemezler. Bundan hoşlanmazlar.

Asiak hemen söze girer.

"Evet et kokmuş idi ama etin içindeki kurtlar taze ve canlı idi." der.

Beyaz adam : "Asiak, biliyorsun ki bizler sizlerden farklı türde yemeklere alışkınız."

Ernenek: "Evet bunu biliyoruz ama daha da önemlisi var. Sonunda "laugh" geleneğine göre onu mutlu etmeyi düşündük. Bu onu rahatlatıyordu."

Şimdi Asiak'ı dinleyelim: "Asiak saçlarını yıkadı yağladı ve taradı, yüzüne balina yağı sürdü ve sonra bu yağı bıçakla kazıdı. Böylece karşıdakine nezaketini gösterecekti."

Ernenek: "Evet, böylece bir gelin adayı gibi hazırlandı. Buna karşın beyaz adam ise bunları görmezlikten geldi ve Asiak yanına yatınca ona sırtını döndü ve uydu, işte bu artık son damlayı da taşırdı. Hiçbir erkek karısının bu kadar aşağılanmasına tahammül edemezdi. İşte bu nedenle bu adamı omuzlarından tuttum ve sarsarak buza doğru vurdum. Ama amacım onu öldürmek değildi, sadece sarsmak ama kafasını buza vurdu. Ancak biraz fazla vurdu."

Asiak: "Ernenek bunu diğer Eskimolara da yapardı. Ancak genelde buz kırılırdı fakat bu sefer beyaz adamın kafası kırıldı ve öldü."

Beyaz adam güldü ve bu tür bir açıklamanın hakim için geçerlilik taşımadığını söyledi. Yani birisi karısını diğerine teklif edip, adamın da bunu kabul etmemesini cinayet nedeni olarak kabul edemezdi.

Eskimo cevap verdi:

"Ama neden? Diğer yattığı adamlar memnun idi ve Asiak da bundan şikayetçi değildi. Aksine Asiak'ın gözleri parlar yanakları da memnuniyetten kızarırdı."

"Sizler başkalarının karılarını ödünç almaz mısınız?" diye sordu Asiak.

Beyaz adam: "Şimdilik bunları bırakalım."

Ernenek buna alındı. "Belki bu durum erkekler için iyi değildir." dedi. "Burada insanlar başka şeylerini ödünç vermektense karılarını vermeyi tercih ederler. Çünkü kızığını ödünç verirsin alan adam onu kırarak sana geri getirir, testereyi verirsin dişlerinden biri kırılmış gelir, köpeklerini verirsin yorgunluk ve açlıktan perişan gelirler. Ama ne zaman karını versen her zaman yeni olarak geri alırsın".

Kaynak: RUESCH, Hans, Top of the World, New York: Pocket Books, 1959.

SHEPARD, Jon M., Sociology, West Publishing Company, 1996.

GİRİŞ

İnsanoğlu dünyaya belirli kalıplarla gelmez. Zamanla içinde yaşadığı ortamla bütünleşir. Yani içinde yaşadığı farklı kültürel ortamlara uyum sağlar. Dolayısıyla içinde yaşadığı kültürü geliştirmiş, beyin yapısı sayesinde öğrenir. Bu öğrenilen yaşam biçimi zamanla değişerek bir nesilden bir nesile aktarılır. Dünyaya geldiğinde gelişmemiş olarak doğan insanoğlu zamanla gelişerek kendine özgü bir kültür yaratır. Diğer canlılar ise sosyolojik anlamda kültür kurabilme, yaratabilme özelliğine sahip değildir.

Dünyanın her yanına yayılarak, dağları ormanları aşarak, kendine özgü bir yaşam biçimi kuran, sanat eserleri yaratan, bilimi teknolojiyi geliştiren, bilinmezleri keşfeden insanoğludur. Diğer canlılar bunu başaramazlar. Bütün bu başarıları gerçekleştiren şey tek kelimeyle kültürdür. İnsanoğlu kültürü yaratmış, kültür de onun gelişmesine yükselmesine yardımcı olmuştur. Diğer bir deyimle insanoğlu yaşadığı toplumsal çevrede çeşitli ortak kural ve prensipler, davranış kalıpları geliştirirken, öğrendiği bilgi yapısıyla da doğal çevreyi kendine özgü bir biçimde değiştirmeye başlamıştır. İşte bu paylaşılan kültür sayesinde toplumsal yaşam ortaya çıkmıştır.

KÜLTÜR NEDİR?

Kültür kavramı, açıklanması tanımlanmasından daha kolay olan bir kavramdır. Örneğin, Hindistan'dan yeni gelmiş Hintli bir bayanla tanıştığınızı düşünün. Hintli bayanın kültürünün bizden farklılığını hemen fark edersiniz. İlk dikkatinizi çeken şeyler, giydikleri elbise, mücevherler, makyajı ve saç biçimidir. İkinci olarak konuştuğu dilin farklılığını keşfedersiniz, daha sonra tavırları, etrafındakilere selam veriş, teşekkür edişi bizlerden farklılığını ortaya çıkaran özellikleridir. Daha sonra konuşup dost olduğunuz zaman dünyaya bakış açısının, dini inançlarının ve değerlerinin farklı olduğunu görürsünüz.

İşte bütün bu karakteristikler kültürün bir parçasıdır. Böylece **kültür**; dil, inanç, değer, norm davranışlar ile bir nesilden bir diğer nesile aktarılan maddi öğelerden oluşan bir bütün olarak açıklanabilir.

Sosyologlar bu kavramı daha da genişletilerek, kültürü, bir toplumun genel yaşam biçimi olarak ifade ederler. Dünyaya gelen her canlı zamanla kültürleşmektedir. Kültür bu nedenle, bir toplumda yaşayanların öğrendikleri ve paylaştıkları her şeyi kapsar. Davranış bilimlerinde incelenen hemen her şey kültür tarafından etkilenmektedir. Dünyaya gelen her canlı dilini, dinini, yemeyi ve içmeyi, sosyal yaşantısını, çocuk yetiştirmesini, bilgi kurallarını, manevi değerlerini, sevmeyi ve sevilmeyi bir kültür içerisinde yaşayarak öğrenir. İnsanlar bütün bu öğrendiklerini o kadar çok benimser ve içselleştirir ki kendi kültürünün dışında olan şeyleri doğru olarak benimsemezler bile, böylece kültürün koyduğu kurallar bizim bir parçamız haline gelir. Bir toplumun kültürel öğeleri maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrılır. Maddi öğeler toplumun ya da grubun herhangi bir gelişim aşamasındaki teknolojik ilerlemesini, üretim, teknik, hüner ve becerilerini ifade eder. Örneğin tekerlek, elbiseler, okullar, fabrikalar, kitaplar, uzay araçları gibi. Manevi öğeler ise soyut olan ancak toplumun yaşamını düzenleyen değer inanç, gelenek, görenek ve ahlak kurallarından oluşur.

Örneğin "Amerikan kültürünü oluşturan maddi öğeler nedir?" diye baktığımız zaman, gökdelenleri, Mc-Donalds restoranlar zincirini, uzay mekiğini ve kalabalık bir araba trafiğini görürüz. Manevi öğelerini ise inançları, kuralları, gelenekleri, ai-

Kültür bir toplumun yaşam biçimidir.

le yapıları, kapitalist ekonomik sistemleri oluşturur. Daha bütüncül bir yaklaşımda ifade edersek kültürün **toplam** yaşam biçimi olduğunu görürüz.

SIRA SİZDE

Kültür ve toplum arasındaki ilişkiyi hiç düşündünüz mü? Sizce nasıl bir ilişki olabilir?

Kavram olarak belki kültür ve toplum birbirinden farklı tanımlanabilir. Ancak aralarında değişmez bir ilişki vardır. Kültür bir toplumdaki paylaşılan ortak ürünlerden oluşur; toplum ise ortak kültürü paylaşan ve birbirleriyle etkileşimde bulunan insanlardan meydana gelir. Toplum kültür olmadan varolamayacağı gibi, kültür de kendisini koruyan ve geliştiren bir toplum olmadan varlığını sürdüremez. Bu nedenle her ikisi de birbirine bağlı olarak yer alır. Hatta zaman zaman, birbirinin yerine kullanıldığı da olur. Bunun nedeni her ikisini de kapsayan bir kelimenin olmamasıdır.

Sosyoloji bir toplumun yapısının anlatılmasına yardımcı olan bir bilim olarak tanımlandığı zaman, kültürün insan davranışlarının anlaşılmasına yardımcı olan bir faktör olduğunu görürüz. İnsanların ne yaptıkları, sevdikleri, sevmedikleri, yasakladıkları, inançları, inanmadıkları, değerleri hepsi bir kültürün parçası olarak ortaya çıkarlar. Kültür aynı zamanda bir toplumda yaşayan insanlara rehberlik eder. İnsanlar arasındaki mevcut ilişkileri yönlendirir.

KÜLTÜRÜN ÖZELLİKLERİ

Kültür hakkında bilinmesi gerekli bir takım özellikler vardır. Bunlardan en önemlisi bir dil kullanabilme yeteneğimizdir. İnsanoğlu sahip olduğu dili sayesinde kültürü açıklayabilir ve gelecek nesillere aktarabilir. Kültür toplumsal bir üründür. İnsanlararası etkileşim sonucu doğup gelişir. İkinci bir özellik ise kültürün genetik bir faktör olmadığıdır. Yani kalıtsal olarak babadan oğula geçmez. Hiçbir gen bize neyi yiyip, neye ibadet edeceğimizi, nasıl ev kuracağımızı sağlayamaz. Kültür konusunda en önemli şey öğrenilerek kazanılacağıdır.

Topluma her yeni katılan üye bunu öğrenerek geliştirir ve gelecek nesillere aktarır. Üçüncü bir özellik her toplumun kültürünün kendine özgü oluşudur. Bazı toplumlarda iyi ve doğru olarak benimsenen davranışlar, bir diğer kültürde farklı olabilir. Bu nedenle toplumlar arası farklılıkları hiçbir zaman gözardı etmemeliyiz.

KÜLTÜREL FARKLILIKLAR VE KÜLTÜREL BİRLEŞME

İnsanoğlu kültür sayesinde içinde yaşadığı çevreye uyum sağlar. Her toplumun kültürü kendine özgü bir takım niteliklerden oluşur. Sahip olduğumuz norm ve değerler bütünü herhangi bir kültürde aynı ya da benzer bir biçimde olmayabilir. Örneğin Amerikalılar istiridyeyi severek yerler ama salyangoz yemezler. Fransızlar salyangoz yer ama çekirge yemezler. Zulular çekirge yer ama balık yemezler. Museviler ise balık yer ama domuz eti yemezler. Hintliler domuz yer ama dana eti yemezler. Ruslar ise dana eti yerler ama yılan yemezler. Çinliler yılan yer ama insan yemezler. Buna karşılık Yeni Gine de yaşayan Yale Kabilesi üyeleri ise insan etini çok lezzetli bulurlar. Görüldüğü gibi kültürel farklılıklar o kadar geniş bir biçimde yer alırlar ki her toplumda aynı biçimde ortaya çıkan bir norm bulmak imkansız ölçüde zordur.

Bu farklılıklar bazı toplumlar için doğru ve değerli bazıları için ise aptalca fikirlermiş gibi görülür. Ancak, toplumları yakından tanıdığımız zaman kültürün de kalıplaşmış olduğunu görürüz. Örneğin, gelenekler birbirlerini destekleyerek bir-

Kültürün özellikleri:
Dil kullanabilme yeteneğimiz
Genetik bir faktör olmaması
Her toplumun kendine özgü olması olarak sıralanabilir.

birlerine uyumlu olurlar. Bir gelenekteki değişiklik, diğer gelenekleri de etkiler ve değişmeye neden olur.

Toplumbilimciler bu olaya, yani kültürün bütün parçalarının herhangi bir biçimde birbirlerine bağlanmasına, **kültürel birleşme** (entegrasyon) adını vermektedir.

Örneğin, Hintlilerin nüfusları çok kalabalık, gıda maddeleri çok az olmasına karşın büyükbaş hayvanları özellikle, inekleri kesip yememeleri ilgi çekicidir. Hintliler ineklerin kesilip yenmesine karşıdır, çünkü onlara göre inek kutsal bir hayvandır. Marvin Harris bu olayı ekonomik nedenlere dayanarak şu şekilde açıklamaktadır. Hint tarımı herşeyden önce pulluğu çekmek için öküze ihtiyaç duymaktadır. Öküz ise ineğin doğduğundan ve bunun yanında da ekonomiye faydalı bir çok ürün verdiğinden inekler çok önemlidir. Aynı zamanda ineğin gübre elde edilir, bu hem tabii gübre olarak tarımda hem de yakacak olarak evlerde kullanılır. İnekler ise ekonomiden çok birşey tüketmemektedirler. Çünkü, bunlar ota beslenir, nerede ot bulsa onu yerler. Buna karşın ekonomiye ürettikleri ile katkıları çok fazladır. Böylece, kutsal olarak nitelenen ve kesilemeyen inekler Hindistan'da günlük yaşama ve tarıma büyük katkılarda bulunurlar.

Bu görüş aynı zamanda ekolojik bir yaklaşımı da vurgular. Bu yaklaşıma göre kültür toplumun varlığını sürdürdüğü genel çevrenin bir toplamı olarak görülür ve bu çevre doğrultusunda analiz edilebilir. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi kutsal olan inek Hint ekolojisinin önemli bir parçasıdır. Hintliler bu hayvanı yemektense aç kalmayı tercih ederler. Ancak inekleri kesip yediklerinde de aç kalmaları bir gerçektir. Çünkü tarım bu hayvan olmadan gerçekleşemez. Böylece belki kendi kültürümüze ters düşmekle birlikte, diğer bir kültür için bu inancın ne kadar doğru olduğunu görmüş olduk. Bunun gibi bize anlamsız gelen fakat yaşadığı kültür içinde anlamlı olan daha birçok gelenek ve inançlar bulunur.

Aşağı yukarı hepimiz, alışılmış işi yaparken pek bilinçli olarak düşünmeyiz. Çünkü, bu iş daha önce başkaları tarafından aynı biçimde yapılmıştır. Bu nedenle artık biz onu kültürümüze içselleştirmişizdir. Onun doğru ya da yanlışlığını düşünmeyiz. Artık o davranış kalıplaşmış bir davranıştır.

Kültürel birleşme konusunda siz de çevrenizden örnekler bulabilir misiniz?

SIRA SİZDE

DİL VE KÜLTÜR

Kültür insanların toplumsal mirasıdır. Bu miras topluma yeni katılanlar tarafından öğrenilir ve her nesil bunu değiştirecek gelecek nesillere aktarır. Kültürün yaratılışı ve aktarılışı insanın özel bir becerisi olan sembollere dayanır. Bu sembollerin en önemlisi ise kullanılan dil veya lisandır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi kültür bu dil yoluyla gelecek nesillere aktarılır.

Sembol nedir?

Sembol insanların iletişimde kullandıkları anlam ifade eden her şeydir. Semboller maddi objelerden sese, kokuya hatta tad almaya kadar uzanır.

Semboller kültürün temelini oluşturur. Sosyologlar kültürün manevi öğelerine bazen sembolik kültür adını verirler. Çünkü insanların iletişiminin kaynağını semboller oluşturur.

İnsanların temel iletişim biçimlerinden olan işaret ve mimiklerden oluşan vücut dili bile sembollerden oluşur. Dünyanın her kültüründe insanlar bazen birbirlerine bir şey ifade etmek isterlerken sözlü dil yerine bu işareti veya vücut dilini kullanırlar. Ancak her kültür de bunlar farklılık taşır. Kendi kültürümüzde yaygın

İnsanların iletişimde kullandıkları, anlam ifade eden herşey semboldür.

olarak kullandığımız bir işaret bir başka dilde çok kötü anlamlara gelebilir ve durumda çok mahçup durumlara düşebiliriz. Bu nedenle vücut dili insanların iletişimini kolaylaştırırken bazen insanların başına umulmadık dertler de açabilir. Bunlardan en ilginç bir örnek kendi kültürümüzden verebiliriz. Kendi kültürümüzde biz hayır anlamında başımızı yukarı aşağı sallarken, batı kültüründe bu evet demeyi ifade etmektedir. Batı kültüründe başını sağa sola çevirmek hayır anlamını ifade eder. Bu nedenle her kültürde işaret dilini anlamak ve ona göre kullanmak durumundayız.

S O R U

Dil ve kültür arasındaki ilişki nasıldır?

Dil, insanları zamanın ve dünyanın sınırlılıklarından uzaklaştırarak bir kültür yaratmalarına neden olur. İnsanların birbirleriyle iletişimlerinin en temel yolu lisandır. Bu ise sembollerden meydana gelir. İnsanlar sonsuz sayıdaki amaçlarını bu yolla diğerlerine iletirler. Dilde kullandığımız her kelime bir anlam ifade eden semboldür. Dil insanlar için evrensel olmasına karşılık, her ülkenin kendine uygun bir dili vardır. Dünyadaki çok az ülkenin dili bir diğerine benzerlik taşır. Tıpkı vücut dilinde olduğu gibi bir dilde kullandığımız bir ses, bir başka dilde kesinlikle aynı anlama gelmez.

Dil insanlara deneyimlerini, fikirlerini, bilgilerine aktarmalarına yardımcı olan bir alettir. Kültür ancak dil yardımıyla varlığını sürdürür. Edward Sapir (1929) ve Benjamin Whorf (1956) dilin gerçekliği anlamamızda bizlere rehberlik eden bir faktör olduğunu savunurlar.

"Dünya hakkındaki görüşlerimizi etkileyen şey, öğrenmiş olduğumuz dile bağlıdır", tezini savunan Sapir ve Whorf'a göre gerçeklik hakkındaki algılarımızı tayin eden "şey" de kullandığımız dilin gramer ve kelime yapısıdır. Algılarımız farklı olduğu için, dünyalarımız da farklı olmaktadır. Örneğin, insanlar için bir şey önemli ise, bu insanların kullanmış oldukları dilde bu şey birçok kelimeyle açıklanmakta veya bu anlamı veren çeşitli kelimeler kullanılmaktadır. Örneğin bir dil de zaman önemli ise zamanı ifade eden birçok kelime kullanılmaktadır.

Bildiğimiz kadarı ile her bireyin dili öğrenmede genetik bir kapasitesi mevcuttur. Ancak insanlar kullandıkları dilin mahkumu da değillerdir. Öğrendikleri her yeni dil onların dünya görüşlerini değiştirecektir. Böylece öğrendiğimiz her yeni dil başka kültürleri anlamamızda bizlere yardımcı olacak ve böylece kültürler arası anlayış da yaygınlaşacaktır.

SIRA SİZDE

Sapir ve Whorf'un temel hipotezi nedir? Bu düşünceye katılıyor musunuz?

KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN PARÇALAR NORM VE DEĞERLER

Şimdiye kadar norm ve değer kavramından çok sık söz ettik. Şimdi bu iki kavramı ve kültür için taşıdıkları önemi inceleyelim.

Norm

Bu gece yemeğe çıkarken üstüne temiz elbise giy, büyüklerini say, küçüklerini sev, kendi kültürümüzde yaygın olan iki normdur. **Norm**, kültürün belirlediği yerleşik davranış kurallarıdır.

Her kültürde toplumsal düzeni sağlayan, bireylere yol gösteren, doğru ve yanlış, olumlu ve olumsuz belirleyen kurallar, standartlar ve fikirler bulunur. Bütün

Norm kültürün belirlediği yerleşik davranış kurallarıdır.

bunlara norm adı verilir. Norm, yaptırımı olan kurallar sistemidir. Her toplumda bireylerin tutum ve davranışlarını belirleyen, nasıl giyineceğimizden nasıl yemek yiyeceğimize, belirli yerlerde nasıl oturacağımıza kadar çeşitli normlar yer alır.

Kendi kendimize "Neden bizim toplumumuzda kadınlar etek, erkekler pantolon giyer?", "Niçin yemek yerken çatal, kaşık, bıçak kullanırsınız?", "Neden çok eşli değil de tek eşle evliliğe müsaade edilir?" Bu gibi soruları sorduğumuzda karşımıza, "Çünkü bunlar doğru kabul edilen davranışlardır, gelenekler böyledir, böyle öğrendik veya bilmiyorum." gibi cevaplar alırız. Esasında bütün bunların ve diğer sayısız toplumsal davranışların nedeni normlardır. Böylece normlar belirli bir toplumda yaşayan insanların ne şekilde hareket etmelerine ilişkin kurallardan oluşurlar.

Normlar toplumdan topluma farklılık gösterir.

Normlar toplumda ödül ve ceza ile güvence altına alınırlar. Yani norma uygun olan bir davranış ödüllendirilen, uygun olmayanlar cezalandırılır. Ödül ve cezalar resmi veya gayri resmi biçimde de olabilir. Örneğin hırsızlık yapan bir kişinin mahkemelerce, ceza hukukuna göre cezalandırılması resmi bir cezalandırma değilken, aynı bireyin toplum tarafından dışlanması, iş verilmemesi ise informal bir cezalandırma değildir. Bazen kızdığımız bir insana tebessüm etmemek, konuşmamak bile gayri resmi bir cezalandırma değildir.

Bazı normlar toplumun her bireyi için geçerliken, bazıları bazı bireyler için geçerli diğerleri için değildir. Hemen bütün toplumlarda geçerli olan ve yasak olan bir norm bir insanın canını alma veya öldürmedir. Ancak, bu norm bazı gruplar örneğin polisler için geçerli değildir. Polisler veya güvenlik güçleri belirli durumlarda, girdikleri silahlı çatışmalarda bir kimseyi öldürebilir veya kendini korumak amacıyla silah kullanabilir.

Normlar, bireylerin toplumsallaşma süreci içerisinde öğrenilir ve birer alışkanlık haline alırlar. Birey çoğunlukla bir norma uyduğunun farkına dahi varmaz, otomatik olarak onu uygular. Toplumun birer üyesi olarak çocuklarımıza kendi toplumumuzun standartlarına göre doğru olanı öğretir ve onlardan bunlara uymalarını bekleriz.

Her toplumun sahip olduğu normların önem dereceleri de farklılık gösterir. Bazı normlar bir toplumun devamlılığı için daha önemliken, bazıları bu kadar önemli olmayabilir. Örneğin, yemek yerken ağzının şapırdatan veya arkadaşlarına kaba davranan bir kişinin çiğnediği norm önemli bir norm ihlali değildir. Ancak, vatanına ihanet eden bir kimsenin çiğnediği norm daha büyük bir ceza ile karşılaşır. Böylece normlar yoluyla toplumun kontrolü bir ölçüde gerçekleşmektedir. Çünkü normları geçerli kılan ceza ve ödüllendirme değildir. Ceza yoluyla istenmedik davranışlar ortadan kaldırılırken ödüllendirme ile istenilen davranışlar pekiştirilir ve bu davranışların gelecekte tekrarlanma olasılıkları artar.

Normlar gündelik faaliyetlerimizi düzenler ve rehberlik ederler. Hatta, normlar ihlal edilmeden biz onların norm olduklarının farkına bile varmayız. Örneğin, konser bileti alırken, insanların kuyrukta beklemesinin bir norm olduğunu, ancak birisi bir başkasının önüne geçip bilet almaya kalkınca anlarız. Çünkü burada kuyrukta bekleme normu ihlal edilmiştir.

Normlar toplumdaki topluma farklı olduğu gibi, aynı toplum içinde de zaman zaman değişebilirler. Örneğin, 1950'lerden önce evlilik öncesi cinsel ilişkiler gençler arasında çok yaygın değilken, bu tarihlerden sonra Batı toplumlarında bu tür ilişkilerde büyük patlama olmuştur.

SIRA SİZDE

Toplumun devamlılığını sağlayan normlara örnekler verebilir misiniz?

Değerler, insanların iyiyi, doğruyu, güzeli ve çirkinini tanımlamak için koymuş oldukları standartlardır.

Değerler, bir toplumun kültürünü öğrenmek demek, o kültürlerin değerlerini bilmek demektir.

Diğer bir deyimle, arzuladıkları yaşamın ne olduğuna ilişkin fikirlerini öğrenmek o toplumun değerlerini oluşturur. İnsanların değerlerini öğrendiğimiz veya keşfettiğimiz zaman onlar hakkında birçok şeyi bilmiş oluruz. Değerler insanların iyiyi, doğruyu, güzeli ve çirkinini tanımlamak için koymuş oldukları standartlardır. Diğer bir deyimle, hangi toplumsal davranışların iyi, doğru ve istendik olduğunu belirten, paylaşılan ölçüt ve fikirlere dir. Norm ve değer arasındaki en temel farklılık değerlerin soyut ve genel kavramlardan meydana gelmesi, normların ise belirgin ve yol gösterici oluşlarıdır. Bir toplumun değerleri, normları etkilemesi açısından büyük önem taşır. Örneğin, eğitime değer veren bir toplumun eğitimi yaygınlaştırması, eğitimle ilgili normlara ağırlık vermesi beklenir. Yine eğer bir toplum aşırı nüfus artışına değer veriyorsa, toplumsal normlar büyük ailenin ortaya çıkışını destekler bir vaziyet alır.

Değerlerin günlük yaşamımızda büyük bir etkisi vardır çünkü, yukarıda da belirtildiği gibi normları şekillendiren şey o toplumun önem verdiği değerlerdir. Eğer bir toplum demokrasiye değer veriyorsa, insanların hürriyetlerini koruyan normlar eğer bir toplum çok çalışmaya değer veriyorsa, tembelliği cezalandıran normlar koyar.

Her toplumun kendine ait önem verdiği, arzuladığı değerleri bulunur. Bugün batı toplumları içerisinde önemsenen iki değer; maddeci olmak ve başarıya güdülenmektir. Böylece bireyler bir sınıf içinde en başarılı olmayı ve mesleğinde en yükseğe kadar ilerleyebilmeyi önemli bir değer olarak benimserken, maddeci olmakla belirli bir materyal zenginliğe sahip olmayı önemli bir değer olarak kabul etmektedirler. Ancak bu değerler toplumdaki topluma farklılık taşımaktadır. Örneğin, maddecilik gelişimini liberal ekonomi ile gerçekleştiren bir ülke için geçerli bir değerken, mistik duygulara dayalı bir toplum için geçerli olmayabilir.

Değerler bizlere kültür yoluyla aşılınmakta olduğu için onları saptamak ve tanımlamak normlar kadar kolay değildir. Her toplumun kendine özgü değerleri mevcuttur. Ancak, çağımızda toplumların çok kültürlü (pluralistik), diğer bir deyimle toplumların içinde birçok farklı grupların yaşaması belirgin değerlerin ortaya çıkmasını ve paylaşılmasını güçleştirmektedir. Gene de sosyologlar kültürce paylaşılan temel değerleri belirlemek konusunda önemli çalışmalar yapmaktadır. Sosyolog Robin Williams (1965) yaptığı araştırmada Amerika'da yaygın onbeş temel değer varlığını saptamıştır. Bunlar;

- Başarı ve Yükselme,
- Bireysellik,
- Çalışma ve aktif olma,
- Pratiklik ve yeterlilik,
- Bilim ve teknoloji,
- Gelişme ve ilerleme,
- İyi bir hayat biçimi,

- Humanistlik,
- Özgürlük,
- Demokrasi,
- Eşitlik,
- Grup üstünlüğü ve grup başarısı,
- Eğitim,
- Dine bağlılık,
- Romantizm ve tek eşle evlilik.

Değerler zamanla değişebilir, yerlerine yenileri gelebilir, eskiyen bir takım değerler atılabilir. Ancak, değerler konusunda önemli bir olgu her toplumun kendine has değerleri olmasıdır. Her toplumda değer sistemleri isteyerek veya istemeyerek bozulabilir. Veya bireyler her zaman değerlere uygun davranmayabilir. O zaman ortaya değer çatışmaları çıkar. Genç ve yaşlı kuşaklar arasında sık sık ortaya çıkan çatışmalar bunun en güzel örnekleridir.

Ancak, zaman geçtikçe modern çağın gerekleri yeni değerlerin ortaya çıkıp benimsemelerini arttırmaktadır. Bu nedenle günümüzde yukarıda saydığımız değerlerin yanına daha dört tanesini ekleyebiliriz. Bunlar ise;

- Boş zaman etkinlikleri,
- Vücut sağlığı veya sağlıklı yaşam,
- Kendi kendine yardımcı olma veya kendini gerçekleştirme,
- Çevreye saygılı olmalıdır.

Bilindiği üzere boş zamanların artmasıyla birlikte, dünyanın her tarafında insanların bu zamanlarını değerlendirebilecekleri yerler açılmaktadır. Tatil endüstrileri, bilgisayar oyunları, yüzer evler, spor alanları bunların en güzel örnekleridir. İkinci önemli yükselen bir değer ise vücut sağlığıdır. İnsanlar sağlıklı bir ömür geçirmek için sportif aktivitelerde bulunmakta, yiyeceklerine dikkat edip, sağlıklı bir yaşam için tuz, yağ ve undan uzak kalmaya çalışmaktadırlar. Üçüncü önem kazanan değer ise kendini gerçekleştirmedir. İnsanlar kendi potansiyellerini kullanarak yükselmek için çaba harcamaktadırlar. Kendini yetiştirme, kendi kendine yardım bu değerle ilgili diğer kavramlardır.

Son değer çevreye saygılı olma, giderek dünyanın tüm ülkelerinde temel bir değer olarak benimsenmektedir. Çünkü, gelecek nesillere sağlıklı ve temiz bir çevre bırakabildiğimiz ölçüde, dünyanın ve insanların yaşamı olanaklı olacaktır. Yoksa, dünyamız giderek kirlenecek ve sonunda canlıların yaşaması olanaksız hale gelecektir.

Türk toplumun temel değerlerinin neler olduğunu ve bu değerlerin geçmişten bugüne nasıl bir değişim izlediğini tartışınız.

SIRA SİZDE

KÜLTÜRÜN KENDİ İÇİNDEKİ FARKLILIKLARI

Kültürler arası farklılıklar kadar kültür içinde olan çeşitlilikler de kültür açısından önem taşır. Bunlar çok çeşitli olmakla beraber temel farklılık, içindeki norm ve değerlerde yatar. Kültür içindeki farklılıklar geleneksel, endüstrileşmemiş toplumlarda daha az, endüstrileşmiş, gelişmiş toplumlarda daha çoktur. Geleneksel toplumlar bilindiği gibi küçük, üyelerinin benzer işler yaptığı, benzer biçimde yaşadığı, benzer değerlere sahip olduğu toplumlardır. Bu nedenle de kültür değişimleri daha yavaştır. Modern toplumlar ise, büyük, farklı nüfus gruplarının yaşadığı, bireylerin farklı meslekleri yaptığı toplumlar olması nedeniyle değişmeye daha açık ve kültür farklılıkları daha yoğundur. Ancak, ne kadar farklılık olursa olsun

yine de her kültür tesadüfi elementlerin oluşturduğu bir bütün değildir. Kültür bir birleşmedir, (kültürel entegrasyon), her parçası birbirleriyle anlamlı bütünler oluşturur ve birbirini tamamlar bir nitelik taşır.

Popüler Kültür ve Fakirlik Kültürü

Toplumunu maddi ve manevi kültür öğeleri yaşamın ekonomik politik ve dini yönleri ile sınırlı değildir. Bir toplumda yaşarken gördüğümüz, duyduğumuz ve minnettar olduğumuz şeyler genelde toplumun **popüler kültürü** ile ilgilidir.

Popüler kültür yaşadığımız günlük hayattır. Bu kültür sporu müziği, hobilerimizi, televizyonu, sinemayı, kitapları, dergileri kapsar. Çünkü günlük yaşantımızı anlamlandıran gerçekte bu saydıklarımızdır. Popüler kültür aynı zamanda bizi geçmişe bağlayan bir araçtır. Bizi birbirimize bağlayan, bizim için önemli olan insanları, yerleri, tarihimizi anlamlı kılan ve yaşama bağlayan bir araçtır. Örneğin Türk kültürü için Zeki Müren, Batı kültürü için Elvis Presley çok önemli birer müzisyendirler. Bu popüler kültürün iki şöhretli insanı bizleri eğlendirmede önemli işler başarmışlar ve yazdıkları şarkılar yıllarca dudaklarımızdan düşmemiş kulaklarımızdan çıkmamıştır. 1996'da Zeki Müren'in, 1977'de ise Elvis'in ölümünden beri sanatçıların kasetleri ve CD'leri artarak satılmakta ve insanlar onları dinlemeye devam etmektedirler. Hatta bu kişilerin hayatları birer sinema ve tiyatro eseri olarak sergilenip halka tanıtılmaktadır.

Her toplumun popüler kültürü kendine özgüdür. Örneğin, Japonların popüler kültürünü Manga denilen komik el kitapçıkları oluştururken, Rusya'da vatandaşların en sevdiği şey televizyon dizileridir. Yüzlerce bölümlük bu diziler insanları adeta televizyonlara bağlamaktadır. Ülkemizde de gösterilen Maria, Zenginler de Ağlar adlı diziler milyonlarca insanı televizyon bağımlısı haline getirmektedir. İnsanların bu dizilere bağımlılığının nedeni, onlarla benzer duygulara sahip olmaları, benzer yaşam biçimlerini paylaşmaları veya basit bir biçimde yaşamdan kaçış olabilir. İnsanlar bu dizilerle korkutucu, sıkıcı olan sosyal ve politik yaşamdan belki de bu türlü kaçış yolu bulmaktadırlar.

Popüler kültür, kütleli tüketimin bir aracıdır. Popüler kültür yolu ile geçmişten yeniden yorumluyor, şimdiki zamanı değerlendiriyor ve gelecek hakkında spekülasyon yapıyoruz. 1950'lerde yapılmış II. Dünya Savaşına ilişkin bir film bizi o yılların zor günlerine ve savaşın acımasızlığına götürebilmektedir. Böylece geçmiş, zamanımızla karşılaştırıp, çeşitli dersler alabiliyoruz.

Popüler kültür yaşadığımız günlük hayattır. Bu kültür sporu, müziği, hobileri, televizyonu, dergileri, sinemayı kapsar.

SIRA SİZDE

Türkiye'de özel televizyonların kurulmasının ardından, popüler kültürü yaygınlaştıran en önemli araç televizyon oldu. Türkiye televizyonlarının kültür hayatımız üzerindeki etkileri nelerdir? Özel televizyonların ardından yaşam biçimlerimiz, yeme içme alışkanlıklarımız, dinlediğimiz müziklerde ne tür değişiklikler yaşandı? Tartışınız.

Fakirlik kültürü Antropolog Oscar Lewis (1966) tarafından ileri sürülmüş bir tezdır.

Lewis, fakirlerin sahip olduğu değerlerin ekonomik yönden başarılı olan kişilerin değerlerinden farklı olduğunu ileri sürmüştür. Bu değerler bir nesilden, bir nesile aktararak fakirliğin dairesel bir biçimde kaçınılmazlığını ve devamlılığını sağlamaktadır. Lewis, fakirlerde başarılı olmak için gerekli olan istek, arzu ve disiplinin olmadığını ileri sürmektedir. Hatta fakirlerin sahip olduğu davranışların toplumun çoğunluğu tarafından sapkın olarak nitelendirildiğini savunmaktadır. Ancak, bu düşünceye birçok sosyolog tarafından çeşitli eleştiriler yöneltilmiştir.

Özellikle, Hyman Rodman (1963) bunu red ederek, aşağı statüdeki insanların toplumun temel başarı değerlerini red etmeden alternatif bir değer dizini geliştirdiklerini öne sürmektedir. Her ne kadar, temel değerler bir toplumda tamamen yok olmasa da bunlar düzenlenebilmekte veya değişebilmektedir. Fakirlik kültürü de bu tür bir değeri ifade etmektedir. Çünkü fakirlerin devamlı fakir kalacağına ilişkin değerler değişebilmektedir.

İdeal Kültür ve Gerçek Kültür

Kültürel değerlerimizi çevreleyen normlara genelde tüm insanlar aynı biçimde uymazlar. Grubun idealleri ile gerçek davranışları arasında her zaman bir takım farklılıklara rastlanır. **İdeal kültür** toplumu bir arada tutan norm ve değerlerin sadece kurallarda geçerli olmasıdır. **Gerçek kültür** ise bunların gündelik yaşamdaki uygulanış veya bulunuş biçimidir.

Örneğin, ideal kültürün önemli bir görünüşü doğruluk veya dürüstlüktür. Ancak hemen her toplumda vergi ödeyenler vergilerini az ödemek için vergi kanunlarını ihlal etmekte, hesaplarında sahtekarlık yapmakta, naylon faturalar düzenlemektedirler. Aynı şekilde öğrenciler sınavlarda kopya çekmekte, hocalarını aldatmaktadır. O halde ideal davranışlar, gerçek davranışlara yansımamaktadır. Bunlar toplumda nadir olan örnekler değil, aksine yaygın olan örneklerdir. Benzer olarak eşitlik değeri üzerinde özellikle duran bir toplumda, eğer milyonlarca insan gerçekten açlık ve sefalet içerisinde yaşıyorsa ideal ve gerçek kültür arasında farklılık var demektir. Veya demokratik hak ve özgürlükler üzerinde özellikle duran bir toplumda, bireylerin seçme ve seçilme özgürlükleri yoksa burada da ideal ve gerçek kültür farklılığını görebiliriz.

Toplumda yaşayan insanlar ideal ve gerçek kültür ayrılığı üzerinde çok büyük bir önemle durmazlar. Örneğin, kendini Budizme adanmış bir rahip, hayatında hiç kimseyi incitmeyecek, öldürmeyecektir, ancak bu rahibin yaşaması için balık tutması gerekmektedir. Ama balık tutmak da bir anlamda bir canlıyı öldürmek demektir. O halde bu kimse bu zıtlığı nasıl yenebilir? Bu tür zıtlıklar genelde gözardı edilerek görülmemeye çalışılır.

İdeal kültür, toplumu bir arada tutan norm ve değerlerin sadece kurallarda geçerli olması, gerçek kültür ise bunların yaşamdaki uygulanış ya da bulunuş biçimidir.

Yaşadığımız toplumda gerçek ve ideal kültür farklılığını yansıtan örnekler geliştiriniz.

SIRA SİZDE

Yüksek Kültür ve Yaygın Kültür

Kültür içindeki bir farklılık da aynı toplum içinde yaşayan elitler ile geniş halk tabakalarının sahip olduğu norm ve değerlerdeki ayrılıklarda yatar. Toplum içinde özel bir yaşam biçimi, zevkleri, alışkanlıkları olan küçük bir elit grubun sahip olduğu kültüre **yüksek kültür** denilir.

Toplumda özel yaşam biçimleri, zevkleri olan küçük elit grupların sahip olduğu kültür, yüksek kültürdür.

Müzik tercihleri yüksek ve yaygın kültür arasındaki ayrımı belirginleştirir.

Geniş halk kitlelerinin benimsediği yaşam biçimi, zevkler, farklı değerler yaygın kültürü oluşturur.

Örneğin, üst sınıfların yaşantı biçimleri, klasik müziğe düşkünlükleri, resim ve heykel sanatıyla ilgilenmeleri yüksek kültüren temel değerleri olarak betimlenir. Bunun karşısında ise büyük halk kitlelerinin benimsediği yaşam biçimi, zevkler, farklı değerler yer alır ki buna da **yaygın kültür** denilmektedir.

Örneğin, televizyon seyretmek maça gitmek, aile aktivitelerine katılıp birlikte gezmek, macera filmleri seyretmek, sokaktaki köfteciye köfte eklemek yemek gibi. Ancak hemen belirtmeliyiz ki toplumda bazı gruplar her iki kültür içinde de yer alıp iki türlü yaşam biçimi ve zevkleri de paylaşabilir. Genelde elit gruplar bir statü grubunu oluşturduklarından yüksek kültür değerlerini, zevklerini daha benimserler ve desteklerler.

Alt Kültür ve Karşıt Kültür

Alt kültür toplumun temel kültürel değerlerini paylaşan ancak bunun dışında kendini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimleri olan gruplardır.

Örneğin, dünyanın birçok ülkesinde gençliğin, ırkların, etnik grupların oluşturdukları çeşitli alt kültürler mevcuttur. Daha küçük alt kültürler, üniversite kampüslerinde veya uyuşturucu madde kullanan insanlar arasında görülebilir. Alt kültür üyelerinin diğer alt kültürlerle etnosentrik tutumları vardır. Yani kendi alt kültürünü üstün görüp diğerlerini aşağılarlar. Alt kültürler arasındaki farklılıklar büyüdükçe, bu gruplar arasındaki sosyal çatışmaların derecesi de artar.

Karşıt kültür ise bir alt kültür olup, değer, norm ve yaşam biçimleri açısından içinde yaşanılan kültüre ters düşen tutum ve davranışları içerir. Bu gruplar toplumun sahip olduğu, hatta gurur duyduğu norm ve değerleri red ederek, karşıt tutum ve davranışlara sahiptirler.

Örneğin, bugün Amerikada yaygın olarak görülen Hare Krishna Hareketi bu tür bir karşıt kültürdür. Çünkü hem din, hem değer hem de yaşam biçimleri ve giyimleri açısından içinde yaşadıkları kültürün değerlerine zıt bir tutum içindedirler. Karşıt kültürler özellikle gençler arasında yaygın olarak görülür. Çünkü, yirmi yaşında bir gencin yeni kültürel standartlara uyumu daha kolayken, altmış yaşında bir insanın yeniliklere uyumu kolay değildir. Yaşlılar, içinde yaşadığı baskın kültüre artık etnosentrik duygularla bağlanmışlardır. Aynı şekilde karşıt kültüre bir örnek de 1960 lı yıllarda görülen hippiler verilebilir. Bu gruplarda o yıllarda yaygın olan bazı kültürel değer ve normlara karşı çıkarak humanizm, barış, aşk, romantizm gibi temel değerlere ağırlık vermişler, yeni slogan, giyim, kuşam biçimleriyle toplumun benimsenen tutum ve davranışlarına ters düşmüşlerdir.

Toplumun temel kültürel değerlerini paylaşan, ancak bununla beraber diğer gruplardan farklı değer, norm ve yaşam biçimi olan gruplar alt kültürü oluşturur.

Değer, norm ve yaşam biçimi açısından içinde yaşadığı kültüre ters düşen tutum ve davranışları içeren alt kültürler karşıt kültür adını alır.

Kısaca ifade edecek olursak, eğer bir grubun değer ve normları üyesi oldukları toplumun değer ve normlarını yansıtıyorsa buna alt kültür, eğer grubun değer ve normları toplumun genel kültürüne ters düşecek nitelikte ise buna da karşıt kültür diyoruz. Örneğin, Heavy Metal Grubu hayranları, şeytana tapıyor, vahşet, sadistlik, ölüm gibi unsurları benimsiyorlarsa bu bir karşıt kültürdür.

Yaşadığımız toplumda sizce alt ve karşıt kültür olarak tanımlayabileceğiniz örnekleri düşününüz.

SIRA SİZDE

ETNOSENTRİZM VE KÜLTÜREL RELATİVİZM

Kültür taassubu veya ben merkezilik diye bilinen **etnosentrizm** kişinin kendi kültürünü temel olarak alması ve diğer kültürleri kendi kültürü açısından değerlendirmesi demektir.

Kişinin kendi kültürünü temel olarak, diğer kültürleri kendi kültürü açısından değerlendirmesi etnosentrizmdir.

Yemek alışkanlıkları da kültürel farklılığın bir göstergesidir.

Kültürler farklı olmakla insanlığı belirli bir kültürde doğar ve yaşamını sürdürür. Başkalarının kültürünü tanımadığı için kendi norm ve değerlerini üstün görür. Her kültürde insanlar kendi ahlak anlayışlarını, evlilik biçimlerini, giyim kuşamlarını, güzellik anlayışlarını, diğerlerine göre daha doğru ve kesin olarak yargırlar. Örneğin boks ve güreşi en iyi spor, boğa güreşini ise vahşet olarak nitelendiren görüş etnosentrik bir düşüncedir. Kendi kültürümüzde kedi ve solucan eti yenmez. Bu bize göre hem bir vahşet hem de iğrenç bir durumdur. Başka bir toplumda ise süt içilmez ve dana eti yenmez. Bu ise bize göre bir akılsızlık örneğidir. İşte bu da bir etnosentrik görüştür. Bu tür görüşler özellikle diğer toplumlarla sıkı bir ilişki içinde yaşamayan yani onlardan izole olan geleneksel toplumlarda yaygın olarak görülür. Ancak modern toplumlarda da bu tür yaklaşımlara rastlanmaktadır. Bunun en büyük nedeni insanın kendi kültürünü yansız olarak değerlendirmemesinden gelmektedir. Bu görüş karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü reddeder. Hemen hepimiz içinde yaşadığımız grubun doğru, uygun hatta diğer gruplara üstün olan niteliklere sahip olduğunu öğretilerek yetiştiriliriz. Sosyolog William G. Summer (1906) içinde yaşadığımız grubun, herşeyin merkezi olduğunu, diğer grupların ise kendimizi değerlendirdiğimiz referans gruplarını oluşturduğunu söyler. Etnosentrizm'in hem olumlu hem de olumsuz yönleri vardır. Olumlu yönü grup üyeleri arasındaki grup bağlılığını arttırmasıdır. Olumsuz yönünde ise zararlı ayrımcılıklara neden olup, onları küçümsemeye ve dışlamaya iten davranışlara yol açmasıdır.

Herhangi bir kültürü, yine o kültürün sınırları içinde değer yargılarını işe koşmadan tanımaya ve anlamaya çalışmak kültürel relativizm olarak adlandırılır.

Kültürü yine o kültürün yapısı içinde, değer yargılarını kullanmadan tanımaya ve anlamaya **kültürel relativizm** denir.

Çünkü her değer ve norm o kültür için anlamlıdır veya anlamlı parçalardan oluşur. Eskimoların neden yaşlıları ölmek için soğukta bıraktıkları veya aylara teslim ettikleri bizlere çok anlamsız ve vahşet gelebilir. Ancak, bunu o kültürün standartlarına göre açıklamak olasıdır. Eskimolar bu tür davranışları yiyecek stokları çok az olduğu zaman en zayıfları ve en yaşlıların dayanamayacaklarını düşünerek daha kuvvetli olanların hayatta kalabilmesi için yapmaktadırlar. Çünkü, bu kültürde grup bilinci ve grup bağlılığı çok yüksektir. Bunu bilmediğimiz zaman bu olguyu vahşet olarak nitelendirebilmekteyiz. Bu nedenle diğer kültürlere olan körlüğümüzü bir kenara bırakıp onları kendi kültürel değerleri ve normları içinde görebilmeliyiz. Kültürel relativist görüş böylelikle kültürü oluşturan parçaların nasıl uyumlu hale geldiğini, o parçaları aşağı veya yüksek olarak görmeden yani değer yargılarımızı kullanmadan anlamak demektir. Ancak çoğumuz bu tür bir anlayışı tam olarak uygulayamıyoruz. Çünkü kültürü anlamak için taktığımız gözlük bize hep kendi doğrularımızın haklılığını göstermektedir. Bu şekilde kültürel relativizm bu gözlüğü değiştirmemizi, her zaman haklı olmadığımızı, başkalarının kültürlerine de saygılı olmamızı işaret etmektedir.

SIRA SİZDE

Türkiye'den işçi olarak Almanya başta olmak üzere çeşitli Batı ülkelerine giden bir çok Türkün bu ülkelerde yaşadıklarını bir kez de etnosentrizm ve kültürel relativizm kavramları açısından değerlendiriniz.

Özet

Toplum ve insan bilimleri için temel bir kavram olan kültürü ve temel özelliklerini, kültürel farklılıklar ve kültürel birleşme kavramlarını tanımlamak.

- İnsanoğlu gelişmiş beyin yapısı sayesinde yaşamda canlı kalıp bir kültür yaratabilir. Kültür, bir toplumda yaşayan insanların bütün öğrendikleri ve paylaştıklarını kapsayan bir kavramdır. Davranış bilimlerinin incelediği hemen her şey bir kültür tarafından biçimlendirilir. Zamanla kültürün koyduğu kurallar bizim bir parçamız haline gelir.

Toplum, Dil ve kültür ilişkisini açıklamak.

- Kültür, insanların kullandıkları bir dil sayesinde yayılır ve insanlar arasındaki etkileşimler sonucu doğup gelişir. Her toplumun farklı düşünce inanç ve değer sistemleri vardır. Her düşünce kalıbı yaşadığı kültür içinde önemlidir ve geçerliliği vardır. Kültürün bir diğer özelliği de öğrenilen davranışlardan oluşmasıdır. Her toplumun kültürü, maddi ve manevi olmak üzere iki tür ögeden oluşur. Kültür ve toplum birbirinden ayrılmaz bir bütünü içerirler. Toplum kültür olmadan var olamayacağı gibi; kültür de kendisini koruyan ve geliştiren bir toplum olmadan varlığını sürdüremez. Kültür dil sayesinde korunur ve gelecek nesillere aktarılır. Kültür kalıtımla babadan oğula geçmez ve her toplumun kültürü kendine özgüdür. Kültürü oluşturan parçaların herhangi bir biçimde birbirlerine bağlanmasına kültürel birleşme denir. Bizlere ters gelen bazı kalıplar, o kültür içinde anlamlıdır.

Kültürü oluşturan temel parçalardan değerler ve normu tanımlamak.

- Kültür, norm ve değerlerle bir anlam kazanır. Norm, yaptırımı olan yerleşik davranış kurallarıdır. Değer ise hangi toplumsal davranışların iyi, doğru ve istendik olduğunu belirten paylaşılan ölçüt veya fikirlerdir. Değerler böylece kültürel yaşantımıza rehberlik ederler.

Kültür kendi içinde popüler ve fakirlik kültürü, gerçek ve ideal kültür, yüksek ve yaygın kültür, alt kültür ve karşıt kültür olarak ayrılır. Popüler kültür yaşadığımız günlük hayattır. Fakirlik kültürü ise Oscar Lewis'in "fakirlerin sahip olduğu değerlerin, ekonomik yönden başarılı kişilerin değerlerinde farklı olduğuna" yönelik tezine dayanmaktadır. İdeal kültür toplumu bir arada tutan norm ve değerlerin sadece kurallarda geçerli olması iken gerçek kültür ise bunların günlük yaşamdaki uygulanış veya bulunuş biçimidir. Toplum içinde özel bir yaşam biçimi, zevkleri, alışkanlıkları olan küçük bir elit grubun sahip olduğu kültür yüksek kültür olarak tanımlanırken, büyük halk kitlelerinin benimsediği yaşam biçimi, zevkler, farklı değerler yer aldığı kültür yaygın kültürü oluşturur. Diğer yandan toplumun temel kültürel değerlerini paylaşan ancak bunun dışında kendini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimleri olan grupların oluşturduğu kültür alt kültür olarak tanımlanmaktadır. Yine bir alt kültür olarak değerlendirilen karşıt kültür değer, norm ve yaşam biçimleri açısından içinden yaşanan kültüre ters düşen tutum ve davranışları içermektedir.

Etnosentrizm ve kültürel relativizm kavramlarını tanımlayarak; her iki görüşün olumlu ve olumsuz yönlerini tartışabilmek.

- Bunlar kültürün kendi içindeki farklılıklardır. Etnosentrik görüş başkalarının kültürünü bireyin kendi kültürü açısından değerlendirmesi demektir. Kültürel relativist görüş ise kültürü kendi kalıpları içinde anlamak, önyargılı olmamak demektir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi kültürün özelliklerinden biri değildir?

- Öğrenme yoluyla kazanılması
- Bir toplumda yaşayanların öğrendikleri ve paylaştıkları herşeyi kapsaması
- Toplumsal bir ürün olması
- Her toplumun kendine özgü bir kültüre sahip olması
- Dünyadaki tek evrensel ürün olması

2. Aşağıdakilerden hangisi kültürün manevi öğelerinden biri değildir?

- Görenekler
- Teknolojik gelişmeler
- Adetler
- Ahlak kuralları
- İnançlar

3. Kültürün belirlediği yerleşik davranış kurallarına ne ad verilir?

- Statü
- Değerler
- Norm
- Kurum
- Grup

4. Günümüzde, özellikle gençlerin pop müzik dinlemeleri hangi tür kültüre örnektir?

- Karşıt kültür
- Yüksek kültür
- İdeal kültür
- Kültür taassubu
- Yaygın kültür

5. Kültür konusunda, toplumu bir arada tutan norm ve değerlerin sadece kurallarda geçerli olmasına ne ad verilir?

- Yüksek kültür
- Yaygın kültür
- Gerçek kültür
- İdeal kültür
- Alt kültür

6. Kişinin kendi kültürünü temel olarak alması ve diğer kültürleri kendi kültürü açısından değerlendirmesine ne ad verilir?

- Kültürel birleşme
- Etnosentrizm
- Kültürel relativizm
- Karşıt kültür
- İdeal kültür

7. Kültürü yine o kültürün yapısı içinde değer yargılarından arınık bir biçimde tanıma ve anlamaya ne ad verilir?

- Kültürel birleşme
- İdeal kültür
- Kültürel relativizm
- Alt kültür
- Yaygın kültür

8. Fakirlik kültürü aşağıdaki kuramcılardan hangisi tarafından ileri sürülmüştür?

- Lewis
- Dahrendorf
- Durkheim
- Marx
- Merton

9. Belirli bir toplumda yaşayan insanların hareket biçimlerini belirleyen ve yaptırımları olan kurallar sistemine ne ad verilir?

- Norm
- Kanun
- Yaptırım
- Değer
- Gelenek

10. Aşağıdakilerden hangisi insanların iletişimlerinin ve kültürü iletmelerinin kaynağıdır?

- Sembol
- Norm
- Değer
- Gelenek
- Rol

Yaşamın İçinden

Londra'daki Maraş....

Maraş'tan üç kişilik bir arkadaş grubu olarak yola çıktıklarında İngiltere ve İngilizler hakkında çok şey bilmiyorlardır. Hatta onların dillerini bile konuştuklarını söylemezdi. Londra'ya ulaştıklarında giysileri, çantaları dış görünüşleri gördükleri diğer insanlardan son derece farklıydı. Londra'ya yerleşme kararları ve iş bulmalarının hemen ardından Maraş'taki köylerinden akrabalarını bu yeni yaşamlarına davet ettiler. Çok değil üç yıl içinde Londra'da yaşayan Maraşlılar olarak sayıları artmış, kendilerine ait bir mahalle oluşturmuşlardı. İngilizlerin yanında küçük işlerde çalışıyorlar, onların iş terbiyesini ve çalışma sistemini öğreniyorlardı. Ancak mahallelerine döndüklerinde Türkiye'deki, Maraş'taki yaşama alışkanlıklarını sürdürüyorlardı. Bu alışkanlıklar, mahallede bulunan Türk kahvesi, manav ve avluda çamaşır yıkayan kadınlarla anında göze çarpıyordu. O kadar ki çamaşır kazanları bile Maraş'tan getirilmişti. Yedikleri, içtikleri, arkadaşlıkları Türkiye'dekinden farklılık göstermiyordu.

Yıllar sonra Londra'da doğan ilk çocuklar, okula gitmeye başladı. Yaşama alışkanlıklarında bir değişikliğe gitmeyen Türk mahallesinde küçük sorunlar baş göstermeye başladı. Bu genç kuşaklar ile daha yaşlı kuşaklar arasında kimi zaman sert tartışmalar duyulmaya başladı. Eskisi gibi aile içinde saygı kalmamış, bunlar İngiliz olmuş diyordu yaşlı bir mahalle sakini. Londra'da bir Maraş köyü kurulmuştu, ancak bu köyde artık kimi sorunlar çıkmaktaydı.

Londra'daki Maraş adlı bu örnek olayı ve Londra'da yaşayan Türklerin yaşadığı sorunları değerler ve normlar açısından tartışınız. İngiltere'de yaşayan Türklerin yaşam tarzlarını etnosentrizm ve kültürel relativizm kavramları ile birlikte düşününüz. Bunu yaparken İngilizlerin Türklerin nasıl değerlendirmiş olabileceklerini de tartışınız.

Biraz Daha Düşünelim

1. Kültürü ve temel özelliklerini, kültürel farklılıklar ve kültürel birleşme kavramlarını tanımlayınız.
2. Dil ve kültür ilişkisini açıklayınız ?
3. Kültürü oluşturan temel parçalardan değerler ve normu tanımlayınız ?
4. Popüler ve fakirlik; ideal ve gerçek; yüksek ve yaygın; alt ve karşıt kültür türlerinin temel noktalarını ve farklılıklarını açıklayınız ?
5. Etnosentrizm ve kültürel relativizm kavramlarını tanımlayarak; her iki görüşün olumlu ve olumsuz yönlerini tartışınız?

Başvurabileceğimiz Diğer Kaynaklar

- Bottomore, B. **Toplumbilim**. (Çeviren; Ünsal Oskay), Doğan Yayınevi, Ankara, 1977.
- Güvenç, Bozkurt. **İnsan ve Kültür**. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1979.
- Henslin, James, M. **Sociology**. 3. Edi. Allyn and Bacon, Boston, 1997.
- Özkalp, Enver. **Sosyolojiye Giriş**. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2000.
- Robertson, Ian. **Sociology**. 3. Edi. Worth Publishers, 1988.
- Shepard, Jon M. **Sociology**. 6. Edi. West Publishing Comp, New York, 1996.

Yanıt Anahtarı

1. e Yanıtınız yanlış ise Kültür Nedir ve Kültürün Özellikleri bölümünü tekrar okuyunuz.
2. b Yanıtınız yanlış ise Kültür Nedir ve Kültürün Özellikleri bölümünü tekrar okuyunuz.
3. c Yanıtınız yanlış ise Kültürü Oluşturan Parçalar Norm ve Değerler bölümünü tekrar okuyunuz.
4. e Yanıtınız yanlış ise Yüksek Kültür ve Yaygın Kültür bölümünü tekrar okuyunuz.
5. d Yanıtınız yanlış ise İdeal ve Gerçek Kültür bölümünü tekrar okuyunuz.
6. b Yanıtınız yanlış ise Etnosentrizm ve Kültürel Relativizm bölümünü tekrar okuyunuz.
7. c Yanıtınız yanlış ise Etnosentrizm ve Kültürel Relativizm bölümünü tekrar okuyunuz.
8. a Yanıtınız yanlış ise Popüler Kültür ve Fakirlik Kültürü bölümünü tekrar okuyunuz.
9. a Yanıtınız yanlış ise Norm bölümünü tekrar okuyunuz.
10. a Yanıtınız yanlış ise Dil ve Kültür bölümünü tekrar okuyunuz.

MAX WEBER (1864-1920)

Max Weber Erfurt, Almanya'da doğdu ancak gençlik yıllarının çoğunu Berlin'de yaşadı. Babası avukat olduğu için Heidelberg Üniversitesi'nde hukuk okudu, diğer akademik çalışmalarını Berlin ve Göttingen'de yaptı. Kendisi özellikle Roma Hukuku ve kırsal yapı ve ilişkilere ilgi duydu ve ekonomi tarihi konusunda birçok çalışma yaptı. 1893'te Freiburg Üniversitesinde Ekonomi Profesörü oldu. 1896'da ise Heidelberg'e yerleşti. Babasının ünlü bir avukat olması ve yaşamını zevk ve eğlenceyle geçirmiş olması, annesinin ise kendini dine adanmış bir kimse olması Weber'i ciddi bir şekilde etkilemiş ve bu psikolojik çatışma sonucunda akıl sağlığı bozulmuş ve hastalanmıştır. Ancak daha sonra çalışmalarına geri dönmüş ve 1917'ye kadar üniversiteye dönmemiştir. Aynı yıl Münih Üniversitesi'ne profesör olarak atanmıştır. Ünlü eseri "Protestan Ahlakı ve Kapitalizm"i annesinin yoğun dini etkileriyle kaleme almıştır. Kendisi aktif olarak, liberal politik süreçte yer almış ve Birinci Dünya savaşını sonlandıran Versailles Antlaşması'nda Almanya temsilcisi olarak bulunmuştur.

Weber'in birçok eseri çeşitli dergilerde yayımlanmış ancak daha sonra bunlar kitap haline getirilmiştir. Din sosyolojisi ile ilgili çalışmaları ile de ünlü olan Weber, Protestan Ahlakı ve Kapitalizm adlı eserinin dışında Çin (1915) ve Hindistan'da da (1916) din konusu ile ilgili incelemeler yapmıştır. Weber sosyolojinin toplumsal yapılardan değil, insan eylemlerinden yola çıkması gerektiğine inanmış ve yöntem konusunda sosyologların çalışmalarına objektiflik ilkesini getirmiştir.